

Соловей О.О., ст. лаборант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ СТАТЕВИМ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІДНОСНО НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах сьогодення в Україні здійснюється захист дитини від усіх форм насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або опікунів. Але цей захист на сьогодні є недосконалим. Слід вказати, що статеві злочини щодо неповнолітніх представляють підвищену суспільну небезпеку, оскільки внаслідок вчинення цих злочинів нерідко порушується подальший нормальний психофізичний розвиток жертв.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвяченим даній проблематиці, жертва злочину, як правило, залишається поза полем зору спеціалістів, що займаються питаннями запобігання правопорушенням. Оскільки зародженню і розвитку злочинного задуму і здійсненню злочину в багатьох випадках сприяють особистісні якості потерпілого, його поведінки і взаємовідносини зі злочинцем, то при розробці й реалізації профілактичних заходів повинні враховуватися питання зменшення віктимної схильності окремих осіб. Не викликає сумніву те, що потенційні жертви також потребують профілактичного впливу. Цілком очевидно, що чим менше буде людей, особистісні якості й поведінка яких можуть сприяти зародженню і розвитку злочинів, тим менше буде і самих злочинів.

Основною ідеєю віктимологічного запобігання є врахування серед об'єктів позитивного впливу потенційних і реальних жертв злочинів з тим, щоб на додаток до заходів захисту і забезпечення безпеки ззовні широко використовувати захисні, можливо, і самих осіб, що піддаються небезпеці [1, с. 22-23].

Віктимологічні заходи запобігання статевим злочинам, що вчиняються відносно неповнолітніх спрямовані передусім на безпечний рівень життєдіяльності дитини, зниження ризику стати жертвою злочину та послаблення віктимологічного середовища. Задля зниження ризику стати жертвою даного виду злочинів першочергову роль в основі віктимологічної профілактики відіграє віктимологічне та статеве виховання дитини.

Віктимологічне виховання полягає, насамперед, у теоретичних та практичних засадах самозбереження у потенційної жертви, розвитку необхідних навичок з уникнення та розуміння екстремальної ситуації, загрози та способів виходу зі складного становища з мінімальною шкодою для дитини. Тому вважається за доцільне у 4-5-річному віці дитини запроваджувати різноманітні навчальні ігри, котрі сприятимуть обережному спілкуванню з чужими особами, а також зосередженню уваги на неординарних ситуаціях та ін.

Щодо статевого виховання дитини потрібно зауважити, що це є процес, котрий спрямований на вироблення якостей, рис особи стосовно представників іншої статі на всіх етапах життєдіяльності. Статеве виховання дитини повинно включати пропаганду визначальних поглядів між чоловіками та жінками, звичок, смаків, пов'язаних з даними поглядами; виховання соціальної відповідальності у взаємовідносинах між протилежними статями, відповідального ставлення до інституту сім'ї; формування моральних засад.

Тому вважається за доцільне розроблення цілеспрямованої профілактичної програми із урахуванням вікових особливостей дітей, котра б роз'яснювала правила поведінки, наприклад, яких частин тіла не можна торкатися, і дитина мала б говорити «ні», або якщо доросла людина поводить себе невідповідним чином, дитина повинна повідомити про це іншу дорослу людину і розповісти про це доті, поки їй не повірять. Такі програми повинні враховувати й рівень розвитку дитини. Подібна практика вже існує за кордоном. Й тому необхідно запроваджувати у школах програми статевого виховання.

У зв'язку із комп'ютеризацією шкіл, середньоспеціальних та вищих навчальних закладів надзвичайно важливою є реалізація

комплексу заходів щодо інформування населення, зокрема неповнолітніх, їх батьків, співробітників адміністрації шкіл про потенційні загрози підліткам у мережі Інтернет, про небезпеку шкідливої інформації, котра міститься у фільмах, що пропагують культ насильства, жорстокості, національну нетерпимість та порнографію. Ефективним профілактичним заходом може стати створення на базі освітніх закладів або за місцем проживання неповнолітніх спеціальних «Інтернет-класів», у яких, окрім отримання початкових знань ЕОМ, відбуватиметься навчання дітей основним правилам роботи в мережі, пошуку необхідної інформації, навчального матеріалу тощо. Особливу увагу в даному напрямі потрібно приділити навчанню навичкам безпечної роботи в мережі Інтернет, передусім, щоб діти не стали жертвою злочинів [2]. Також профілактична робота повинна здійснюватися передусім щодо найбільш уразливих верств населення, зокрема, вважається за доцільне мобілізувати ЗМІ на висвітлення проблеми сексуального насильства та розбещення неповнолітніх. Для більш ефективної взаємодії зі ЗМІ потрібно постійно проводити семінари-тренінги.

З урахуванням викладеного використання віктимологічних можливостей загальної профілактики статевих злочинів та розбещення неповнолітніх можна сформулювати за такими напрямками: а) організація широкої роз'яснювальної роботи серед тих категорій дітей, які можуть бути потенційними жертвами. Це може бути досягнуто за рахунок організації фізичного і статевих виховання прищеплення таких якостей, як сміливість, рішучість, спостережливість, критичність, тобто формування якостей, що забезпечують активну й доцільну максимально ефективну в плані реалізації можливостей самозахисту в небезпечній ситуації поведінку. Доцільно також систематично розробляти і поширювати серед населення рекомендації (пам'ятки) по зменшенню небезпеки стати жертвою в різноманітних криміногенних ситуаціях; б) часткову переорієнтацію на жертв співробітників органів внутрішніх справ (передусім дільничних інспекторів, працівників кримінальної міліції у справах дітей) як у розумінні збору необхідної інформації, так і здійснення заходів профілактичного

характеру. Робота, що організовується, від потенційного потерпілого до злочинця дасть змогу у ряді випадків більш ефективно виявляти злочини, що назрівають, і запобігати їм.

Таким чином, завдання загальної профілактики розбещення неповнолітніх на віктимологічній основі вирішуються насамперед шляхом реалізації комплексу заходів економічного, соціально-культурного, виховного, правового характеру, що забезпечують формування гармонійно розвинутої особистості.

Список використаних джерел

1. Ривман Д. В. Виктимологические аспекты общей профилактики преступлений / Д. В. Ривман // Уголовноправовые и криминологические меры предупреждения преступлений. - Омск, 1996. - С. 22-33.

2. Ковальчук І. Права людини починаються з прав дитини [Електронний ресурс]. - Режим доступа :
Шр://ту8^оу.иа/ту8/соп1го1/таіп/ик/риЫ1І8Ь/агїісі1е/146846у8Є88Іо
ша=БС0В55СВ086917В543БВ497С0687640В